

קובץ בבא קמא שעורים קעג

היה פסול, ומפיגלס לאיל ליכא שינוי א"א להכשירו.

יג) תוד"ה הן ולא שינוייהם, תימא דבסמוך נפקא ליה לרבה דשינוי קונה מקרא אחרינא וכו'. ולולי דבריהם היה אפשר לומר דאיצטריכו תרי קראי, דמקרא דהן ולא שינוייהם מוכח, דע"י השינוי פנים חדשות באו לכאן ואין זה שגול, אבל אכתי לא ידעינן דפקע מיניה חיוב השבה, דשמא חייב להשיב גם אם אינו כעין שגול, ולזה ילפינן מקרא דבעינן שיהא כאשר גזל, ואי מקרא דאשר גזל אכתי לא ידעינן דמפני השינוי לא הוי כעין שגול, דאפשר דגם אם נשתנה אכתי מיקרי כעין שגול, ולא אמרינן דע"י השינוי פנים חדשות, וכדחזינן גבי אתנן דאי לאו קרא היה פסול גם כשנשתנה, ולא אמרינן אחר הוא ולא אותו שנתן לה, וה"נ גבי גזילה אכתי מיקרי כעין שגול, ולפי"ז למ"ד שינוי אינו קונה אפשר לפרש שני טעמים: א) דע"י השינוי לא נעשה פנים חדשות, ואכתי מיקרי כעין שגול, ב) דאפילו לא הוי כעין שגול מ"מ חייב להשיב, דלענין חיוב השבה לא בעי שיהא כעין שגול, אבל למ"ד שינוי קונה צריך לשני הטעמים יחד, וחדא בלא אידך לא סגי, ובדעת תוס' שלא תירצו כן, נראה דכיון דקרא דאשר גזל הוא קרא יתירא, דאתא לאשמועינן דאם לאו כעין שגול לא יחזיר ממילא מוכח מזה דע"י שינוי לא מיקרי כעין שגול, דאי נימא דגם לאחר השינוי אכתי הוי כעין שגול, א"כ קרא יתירא למאי איצטריך ומה בא ללמדנו, אלא דהתינת דאפשר למילף מקרא דאשר גזל, אבל מקרא דגבי אתנן, אי לאו כאשר גזל, אין ראייה דנפטר מהשבה, דשפיר י"ל, דלא בעי כלל שיהא כעין שגול, ומדברי תוס' מבואר, דמקרא דגבי אתנן גרידא ידעינן דשינוי קונה, וזה צ"ע.

יד) דף ס"ו. בהא דילפינן דשינוי קונה מקרא דאשר גזל, לכאורה קשה, דמקרא לא ידעינן אלא דאינו חייב להחזיר לאחר שנשתנה, וגם אינו יכול לומר הרי שלך לפניך, אבל אכתי מנא ידעינן דנקנה להגולן ע"י שינוי, וצ"ל דהא בהא תליא, דכיון דפקע דין השבה ממילא הוא קנוי להגולן מגזילה הראשונה, ויסוד לזה,

למ"ד אינה לשחיטה אלא בסוף יתחייב בדו"ה, ולמ"ד ישנה לשחיטה מתחילה לא יתחייב, ושמא י"ל דבכה"ג לכו"ע יתחייב על הגמר, כיון דאילו לא גמר לא היתה ההתחלה גרידא שחיטה כלל, א"כ נמצא שע"י הגמר הוא עושה שתהא שם שחיטה גם על ההתחלה הוי כאילו עשה את כל השחיטה.

יב) ע"ב. תוד"ה הא מני ב"ש וכו' דחשיב כאחר, ואין זה אותו שבא לידה בתורת אתנן וכו'. והקשה בתוס' רי"ד, דא"כ אם נתן לה טלה באתננה ונעשה איל לישתרי למזבת, כמו בחיטין ועשאן סולת, והנה מלשון הגמ' טלה ונעשה איל נעשה שינוי, משמע דדוקא בכה"ג הוי שינוי, אבל אם גנב טלה ונעשה פילגס, או שגנב פילגס ונעשה איל לא הוי שינוי ואף דלכאורה תיקשי דא"כ איך הוי שינוי מטלה לאיל, הא בינתיים נעשה פילגס, ובין טלה לפילגס אינו שינוי, ואח"כ מפילגס לאיל ג"כ לא הוי שינוי ואימתי נשתנה, הא לא קשיא, דתלוי אם נשתנה עכשיו מכפי שהיה בשעת הגזילה, והתינה לענין גזילה, אבל לענין אתנן כיון דבשעה שהיה פילגס עדיין עמד בפסולו, איך יוכשר כשנעשה איל, הא מפילגס לאיל לא הוי שינוי, ואין לומר דגם גבי אתנן הכל תלוי בשעה שנתן לה, ואם עכשיו נשתנה מכפי שהיה בשעת נתינה, פקע מיניה שם אתנן, דפסולו תלוי בכל שעה ושעה, במה שעדיין יש עליו שם אתנן גם עכשיו, הא ליתא, דהא מבואר בגמ' דאיצטריך קרא להכשיר ולד אתנן, ואילו בבעל מום ודאי לא צריך קרא להכשיר את הנולד מבעל מום, והיינו דבבע"מ, פסולו בכל שעתא, מפני שהוא עכשיו בע"מ, דבמה שנעשה בע"מ לא נפסל לעולם, ואילו עבר מומו הוא כשר, וא"כ אין שייך לפסול את הולד שאינו בעל מום, אבל באתנן, בשעה שנעשה אתנן נפסל לעולם ואילו משכחת שיהא נפקע ממנו שם אתנן, לא יחזור להכשרו, ומשו"ה אי לאו קרא היה פסול גם הולד אף שאין עליו שם אתנן, וא"כ א"א להתירו בשינוי אלא א"כ נשתנה מכפי שהיה בשעת פסולו כמו בחיטין ועשאן סולת אבל הכא דבשעה שהיה פילגס עדיין

מסוגיא דסנהדרין ע"ב דאמר רב, הבא במחחרת בדמים קנינהו דקלב"מ, ואיזה קנין יש בקלב"מ, ומוכרח מזה, כיון דמשום קלב"מ מיפטר מהשבה, הגזילה נקנית להגזול, דאי לאו חיוב השבה הגזול קונה את הדבר, והא דלא קי"ל כרב בהא, היינו דס"ל דלא שייך קלב"מ אלא היכא שצריך לשלם משלו, ולא בהשבת הפץ שאינו שלו, אבל בהא דבלאו חיוב השבה נקנית הגזילה להגזול כו"ע ס"ל הכי, ובאמת דבר תימה הוא, מאיזה טעם תועיל הגזילה לגזול לקנות דבר שאינו שלו, אבל עכ"פ הדין הזה מוכח בגמ' ומשו"ה בשינוי, כיון שנפטר מחיוב השבה ממילא נעשית שלו ע"י מעשה הגזילה הראשונה, ואין להקשות, איך יקנה לאחר שנשתנית ע"י המשכה הראשונה, דהא אפילו במוכר מדעת ואומר ללוקח משוך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר ל' יום לא קנה, רק היכא דקיימא בחצירו, ומאי עדיפותא לקנות בגזילה לאחר זמן, היכא דמונחת ברה"ר, יותר ממקח מדעת בעלים, י"ל דהתם חלות הקנין הוא לאחר זמן ולא מהני משום דכלתה קנינו, אבל בגזילה חלות הקנין הוא לאלתר, אלא דחיוב השבה הוא דבר המפקיע קנינו בכל רגע, וכיון דנפקע חיוב השבה ע"י שינוי ממילא נשאר שלו דמיד בשעת הגזילה נעשית שלו על הזמן שלאחר פטור השבה, וזה דומה למוכר גופא מהיום ופירי לאחר ל' דהשדה נעשית שלו מיד, על הזמן שלאחר ל' ובכה"ג לא אמרינן כלתה קנינו.

טו) והנה למ"ד יאוש לא קני, אבל יאוש ושינוי רשות מהני, והטעם כתב במלחמות להרמב"ן, משום דלגבי לוקח בהיתירא אתי לידי, וכתב בקצה"ח, דלטעם זה הלוקח קונה מצד עצמו ולא מפני הקנאת הגזול, ואם ימכור הגזול לקטן לא יקנה דלא הוי דעת אחרת מקנה, וכן פירש לשיטה זו הגרעק"א בליקוטים בסוף ספרו דרוש והידוש, ולפי"ז אם הקדיש הגזול, לא מהני ההקדש רק מטעם שינוי השם, ולא משום שינוי רשות, דאמירת הגזול לגבוה לא מהני, אבל בתוס' והרמב"ן כתבו, דמהני הקדשו משום שינוי רשות, ועוד קשה, ממ"ש בשו"ת הרשב"א סי' תתקס"ח דאין הלוקח יכול

לקנות אלא מדעת הגזול, ולפי פירושם דלגבי הלוקח הוי כאבידה לאחר יאוש שנקנית לכל המוצאה, למה צריך דעת הגזול, וכתב בקצה"ח לתרץ, לפי דברי תוס' דף ס"ט שאסור לכל אדם לזכות בה, מפני הגזול שצריך לה לקיים מצות השבה, אבל א"כ אין זו טענה מצד הגזול לעכב חלות הקנין, אלא שיוכל לטעון שגורם לו הפסד והיא תביעת תשלומי היוק, ועוד דלמ"ד בחיוב דו"ה דבעי אהנו מעשיו במכירה, ואין הגנב חייב בדו"ה, אלא במוכר לאחר יאוש דנקנית ללוקח בשנוי רשות, ואי נימא דהלוקח קונה, מעצמו ולא מכת הקנאת הגנב, אין זו מכירה כלל אלא מגביה מציאה לאחר יאוש, אלא ע"כ דחלות הקנין הוא ע"י הקנאת הגנב, וראיה זו הביא בים של שלמה, והגרעק"א הביא ראיה לפירושו, מדברי הר"ן ספ"ק דקידושין, גבי מכרן וקידש בדמיהן מקודשת, דאף שהדמים אסורין למקדש, מ"מ כיון דמותר לה והיא קנתה מחמתו מקודשת, והביא הר"ן דוגמא לזה, ממקדש בגזול לאחר יאוש דמקודשת, אע"ג דיאוש כדי לא קני, וכל זמן שהוא בידו אינו קנוי לו, אפילו הכי כיון שקנאתו היא בנתינתו מקודשת, והכא נמי הנאה הבאה לה מחמתו היא, ופירש הגרעק"א כוונת הר"ן, שהיא קונה מעצמה, ולא מכת הקנאתו וכן בדמי איסוה"נ, ותימה, איך תתקדש כיון שלא נתן לה כלום, ומ"ש ממקדשה בכסף היכא דאפקעינהו רבנן לקידושין ע"י הפקר בי"ד דאינה מקודשת, מפני שזכתה מהפקר ולא משלו וה"נ זכתה במציאה לאחר יאוש, וכן המקדש בחלקו אינה מקודשת — קידושין נ"ב — משום דהוי ממון גבוה ואין לו כוח הקנאה, אלא ע"כ דבגזול לאחר יאוש חלות הקנין הוא מכת הגזול וכן בדמי איסוה"נ, כיון דמותר לה מהניא הקנאתו, כמ"ש תוס' פ' אלו נערו"ל ל"ג במוכר שור הנסקל לעכו"ם, אלא דסד"א דאף שהיא קונה מחמתו, כיון דלגבי דידי הוא עפרא בעלמא ואין לו בו דין ממון, לא תתקדש גם ע"י הקנאתו ע"ז הביא הר"ן, מגזול לאחר יאוש דמקודשת, כיון שקנתה מחמת הקנאתו, אף דכל זמן שהוא בידו אינו קנוי לו, ועוד דבר"פ הגזול ומאכיל, פליגי אי רשות יורש כרשות לוקח דמי, וטעמא דמ"ד דלא

הא זה לא הוי אלא גורם לממון, וצ"ל דהוא מטעם גרמי, אבל זה אינו דמפורש בגמ' דמקרא דוגונב מבית האיש ולא מבית הגנב ילפינו, דגנב שני א"צ לשלם כפל לראשון והשתא דאיכא קרא, לא נתמעט אלא מכפל ולא מקרן ומבואר דאין חיובו מטעם מויק אלא מתורת גנב, ואי לאו מיעוטא דקרא היה צריך לשלם כפל לגנב ראשון, וע"כ צ"ל, דהגולן מיקרי בעלים משעת הגזילה, על הזמן שלאחר הפקעת חיוב השבה, ומשו"ה סד"א בלא קרא שצריך לשלם לו כפל, ובתוס' ר"פ הגזול ומאכיל כתבו, בהא דס"ל לרמי בר חמא בגזול ולא נתיאשו הבעלים ובא אחר ואכלו, דאין הגזול יכול לתבוע מן השני דהוא מסברא ולא מקרא מפני שאינו ברשות בעלים להקדישו, וגם הגולן יכול לקנות בשגוי מעשה וכוונתם גראה משום דהגולן הוא גם קודם יאוש בעלים, ומגרע כח הבעלים הראשונים, ואין לפרש בכוונתם משום דהחפץ כאבוד מן הבעלים, ונימא דה"ה במויק אבידה קודם יאוש דפטור, דא"כ לא היו צריכים לומר דהגולן יכול לקנות בשינוי מעשה, אלא ודאי דכוונתם, דיש להגולן קנין בהגזילה וזה מגרע קנינו של הנגזל, ומה"ט אין הנגזל יכול להקדיש כדעת הרמב"ן, דהטעם מפני קניני גזילה שיש להגזול, וכתבו שם דטעמו של רמב"ח ניהא טפי מטעמו של רב חסדא.

י"ח) היוצא מכל המבואר, דהגזילה קנויה לאלתר להגולן, על הזמן שלאחר הפקעת חיוב השבה מהחפץ, כגון ע"י שינוי מעשה או שינוי רשות, והנגזל הוא בעלים כל זמן שלא נפקע חיוב השבה, וע"כ אי לאו קרא דוגונב מבית האיש, היה הגנב השני צריך לשלם כפל לשניהם, להנגזל והגולן.

י"ט) וכ"ז להסוברין דא"א ללוקח לקנות שלא מדעת הגולן, אבל מדברי תוס' דף ס"ט משמע שא"צ להקנאת הגולן, אלא שהזוכה לאחר יאוש צריך לשלם דמים להגולן, ולשיטה זו תיקשי, מהא דיכול הגולן להוריש, למ"ד רשות יורש כרשות לוקח, וכיון שהוא בעלים להוריש ולהקנות איך אפשר לקנות שלא מדעתו וצ"ע. כ) מ"ש רש"י גבי ראשית הגז דמהניא תפיסת הכהן, כתב בגליון הש"ס דזה כדעת

כרשות לוקח, פרשב"ם ב"ב מ"ד משום דברא כרעא דאבוה ואין זה שינוי רשות, ואי נימא דקנינו של הלוקח אינו מכת הקנאת הגולן, אלא דקונה מציאה בהגבהתו, א"כ לא שייך בה דין ירושה כלל, דאין כח להגולן להוריש כמו שאין לו כח להקנות, ובנו של הגולן קונה מעצמו בהגבהתו, איך שייך בזה לומר ברא כרעא דאבוה, אלא ודאי דהיורש זוכה ממילא מטעם ירושה, למ"ד דרשות יורש כרשות לוקח ואידך, מ"ד ס"ל, דירושה לא מיקריא רשות אחרת, ומזה נסתר ג"כ מ"ש בקצה"ח לפרש, לדעת הרמב"ם, דשינוי רשות הוא קנין להגולן, וזכייתו והקנאתו באין כאחד, דבירושה לא שייך לומר שתועיל לקנות להגולן דאין קנין למת.

י"ז) והנה מכל המבואר מוכרח, דיש להגולן כח למכור ולהוריש ולהקדיש באמירתו, אמנם צריך ביאור, כיון דיאוש כדי לא קני, מה כחו של הגולן להקנות, ובירורו של דברים לפי הנ"ל דמיד בשעת הגזילה נקנית לו לאחר שיהא נפקע חיוב השבה, והזכות הוה שיש לו בהגזילה יכול למכור ולהוריש, ומאחר דשינוי רשות מפקיע חיוב השבה כמו שינוי מעשה, ממילא חל הקנאתו דלענין זה הוא בעלים משעת הגזילה, וע"כ צריך לדעת הגולן והקנאתו, ומ"ש הראשונים הטעם, משום דבהיתירא אתי לידיה דלוקח, היינו כדי שלא תהא מניעה מצד הגולן דעדיין היא שלו, ולא סגי בהקנאת הגולן לחודיא, כמו דלא מהני במוכר קודם יאוש, ואין אומרים כיון דע"י השינוי רשות יהא נפקע חיוב השבה, תועיל ההקנאה מצד הגולן גרידא, אלא כיון דעכשיו עדיין היא של הנגזל הוא מעכב לחלות המכירה, ומ"ש אחר יאוש מקודם יאוש אי יאוש כדי לא קני ולזה כתבו הטעם, דמצד הנגזל ליכא עיכובא לאחר יאוש, ומ"מ בהא לחודא לא סגי, דאכתי העיכוב מצד הגולן, דגם הוא בעלים על החפץ, וע"כ א"א ללוקח לקנות שלא מדעת הגולן.

י"ז) ובגמ. — ס"ח — מבואר, דגונב מן הגנב צריך לשלם קרן לגנב ראשון, ולכאורה מאיזה טעם יתחייב לשלם לגנב קודם יאוש, ואין לומר מפני שמפסידו שצריך לשלם לנגזל

הגזול עצים

פרק תשיעי

בבא קמא צו.

מסורת הש"ס עם הוספות

(א) [צ"מ: סד:]; (ב) עליל כה. [ע"ש] כ"מ סד: (ג) ב' לשונות אלו הם לעיל כ"א. עיי"ש (ד) כ"מ סד [ע"ש] כ"מ [תוס']; (ה) עיין תוס' ב"מ סה. ד"ה נחא. (ו) עיין ב"מ סו: (ז) ב"מ סד: (ח) ב"מ עה ע"ב.

תורה אור השלם (א) נשאר קעיר שמה ושאיה בית שער: וישעה בה יב

הגהות וצינונים

(א) צ"ל וישלח (בי"ש), וכ"ה בראש ובהודושי תלמודי הרשב"א, ובבתי ש"ת, או דא"ל: [צ"ל צ"ל רבא (גליון) כ"ה בב"מ]; [ג] צ"ל אימר (דפוס); [ד] צ"ל רבה נחא משמת רב יהודה נולד רבא במבואר קדושין עב ע"ב (גליון); [ה] דליל נפיק לגמרי כצ"ל (גליון); וכ"ה בבתי הרפ"י; [ז] יש להוסיף איירי כחם (באה"מ); [ח] המקור (תוס' ד"ס);

פפור. מלשם לנעלו שכו: שלא בשעת מלאכה. בשעת נשאו רגילין לעשות מלאכה או שאין עכשיו לנעלו מלאכה לעשות דזה נהנה וזה אין חסר הוא ופטור: בדש"ח ל"ה בו הדר בחצר חבירו, ומוקמינא לה צ"ב (דף כ"א).

ביתא מיתבא יתיב. זה הדך צמוכה הנהכו לביט זה שהוא מיושב בדירין: יתיב. אין חרצ לפי שהדך צמוכה טס ומשפין סדקיה תמיד: ושאיה יוכת שער. שד הוא ושמו שאיה מכתת שערס וכחלי צית שאין אדם דר צמוכה: דלא נפתרי. שלא ילמד דרכי העטלה: פחתה. אם נצברה או נתקלקלה ודמי פחתה ימתיק על שכרה נוטל דמי פחתה: עבד דאגרא. מסתמא כי נמית לה אדעתא לאגרא נמית הלך לאו צמורת גולן דיינין ליה ונתן שכרה על כרחו אם רצין הן על דמי פחתה: הא דלא עבידא דאגרא. לא יהיב ליה אלא פחתה: נחת דה אדעתא דאגרא. רנה שכרה נוטל ואם פחתה יתר על שכרה נוטל דמי פחתה דהא ע"כ שקלה וגול הוא: נחית דה אדעתא דגזולותא. אפי' שכרה גולן מפחתה לא יהיב אלא פחתה לכל הגולן משלמין כשעת הגולה: פפתי מלכות. המלך נזה שלא ינא לא צמדינה זו ולא צמדינה אחרת: דייני נסדק. דכיון דלא נסדק לגמרי היקו גמור הוא ומשלם כשעת הגולה: א"א היכי דמי בפ"א. דקמתי מתניתין הרי שן לפניך כגון שפסלתו מדניה זו בני מדניה פסלוהו מעתק: ויוצא במדינה אחרת. שיכול לומר לו לך להוילוי ס: תרומה לא מינבר היוקה. לא נשתנה מראיתה משאר חטיס: הכא מינברא היוקה. שאין לורה זו דומה לורה של כל היוצאים עכשיו וכשגולה הימנו היו כל לורות המדינות שוות לה: המליה את חבירו. שום פרגמטיא: על המטבע. שקלן לו מעות: ותן

ומי אמר רב עבדא כמקרקעי דמי והאמר רב קמינא בו. ואם היה כמקרקעי דמי דניא בר רב גולנות לא נפק מרשותיה למריה דהוי כקרקע דאין נגזלת ומשלם אגרא היכא דקאי לאגרא כמו ספינה דלקמן היכא דלא נחת ליה צמורת גולנות: **הלוחו** ודר

בבבא קמא דלוחו נשך (צ"מ דף סד: וע"ש) ל"ע היאך הלוה מותר לעשות שום טובה למלוה אפי' דברים שהיה עושה לו בלא הלואה ואפילו דברים שאין רגילות ליטול מהן שכר יהא אסור דומיא דחצר דלא קיימא לאגרא וכ"ש דברים שאין רגילות להשאיל צמנס כגון להשאיל סוסו שיהא אסור אפי' הוא כ"כ ארבעה דללא הכי היה משאילו וא"כ יתר מדאי יש לו לומר ללוה שלא יעשה למלוה שום הנאה ו"ל דדוקא מילי דפרהסיא ואושה טובה כגון לדור בתלירו ולתקוף צעצו אבל להשאיל לו כליו או אפי' סוסו כיון דללאו הכי משאילו מותר ודיקא נמי דנקט צמנת"י תלירו ולא נקט לא ישכר לו כליו או צמנתו צפחות ועוד שמה י"ל לכל היכא דקודם הלואה היו אוהבים זה את זה שהיו משאילין חצר זה לזה אם היו לריכין מותר להשאיל אף לאחר הלואה ומתני' דלוחו נשך (ס) צמנס צני אדם שאין רגילות שיהא עושה לזה למלוה אומה הנאה בלא הלואה דומיא דהקדמת שלום שאין אסור אלא צאותו שלא היה רגיל להקדיש לו מקודם לכן ומהו אפילו דבר שהיה משאילו בלא הכי כגון חצר דלא קיימא לאגרא אם נכנס שלא מדעת חבירו חייב אע"פ שאם לא הלוה לו לא היה חייב לתת לו שכר כדמשמע הכא ולפי זה ההיא דלוחו נשך (ס) איירי דוקא צמנר דקיימא לאגרא דהתם איירי מדעתו כדקאמר לא ישכר הימנו צפחות אבל בלא קיימא לאגרא היה מותר כיון דצמנר ופירושו וגם בלא הלואה היה התם עלה דמילתא דהכא מאי קמ"ל מנינא ומשני מהו דתימא ה"מ חצר דקיימא לאגרא כו' קמ"ל לא צני למינר קמ"ל דמתניתין איירי אפילו בלא קיימא לאגרא דמתניתין ודאי לא מיירי אלא דוקא דקיימא לאגרא כיון דמיירי מדעתו אלא ה"פ קמ"ל דאפי' לא קיימא לאגרא אסור היכא דלא היה מדעתו ופירושו זה דהוק דהפשט משמע דאמתניתין קאי וקמ"ל דמתני' איירי אפי' בלא קיימא לאגרא אע"ג דאיירי שנתם מדעתו:

המלוה את חבירו על המטבע. פ"ה הלוה לחצרו שום פרקמטיא על המטבע שקלן צו צמעות ותן לו מעות שילאין בשעת פרתון דהא קבל עליו לתת מטבע ודוקא הלוהו פרקמטיא אבל הלוהו מעות מה שהלוהו משלם לו עכ"ל הקונטרס ולפירושו נראה דאם הלוהו מעות נמי וקצב לו שישלם לו מעות דמשלם מטבע היוצא מצותה שעה דמעות שנפסלו לאו מטבע יניחו ולא נקט בקונטרס פרקמטיא אלא משום דכשמלוה אדם מעותיו אין רגילין להוכיר דבר אבל כשמוכר פרקמטיא אפי' אמר סתם כך וכך מעות מתן לריך לשלם לו מטבע היוצא וקשה לפירושו דה"ל למינר המוכר לחצרו על המטבע או ה"ל למינר הקיף ועוד כיון דמעות פרקמטיא וזקף עליו צמלה אין סכרה כלל לחלק צין הלוהו מעות לפרקמטיא שמכר צמעות ונראה לפרש דאין חילוק צין מכל לו פרקמטיא צין הלוהו מעות ומיירי כשהתנה עמו ע"מ שישלם לו מעות וכיון שפירש לו כך סתמא דמילתא לכך פירש שאם יפסל יתן לו פרקמטיא היוצא דלוחו שנפסל אף שמו מטבע שמו מטבע ושמחל סכר דכיון שיוצא צמיען שם מטבע עליו ועוד אור"י ד"ל כגון שהלוה סאה חטין ואמר לו או תחזור לי סאה או כך וכך מעות ואילו צמעות לחודייהו קצב היה משלם לו מטבע שנפסל אבל הכא שלא זקף עליו צמלה גמורה שיכול לפרוע לו חטין אם ירצה ותן לו מטבע היוצא מצותה שעה ולכל הפירושים אם הלוהו מעות סתם מעות שהלוה לו יפרע

עין משפט
גר מצוה

מה א ב ג מ"י פ"א
מלכות גולה ופדיה
הלכה ו ספג עשין פג ולאין
קאג טו"ש"ע ח"מ סימן סג
ספ"ק ד:
מו ד ה מ"י פ"ו מהל'
מלה וזה הלכה כ ספג
ס טו"ש"ע י"ד סימן קסו
ספ"ק ח:
מו ו ז מ"י פ"ג מהל' גולה
ואברה הלכה ח ספג
עשין עג טו"ש"ע ח"מ סימן
סג ספ"ק ה:
מה ח ט מ"י ס"ה הל' ד
טו"ש"ע ס"ס ספ"ק ח:

ליקוטי רש"י

ביתא מיתבא יתיב. בית שהוא מיושב בבית בני אדם. יתיב שזונו קיים לפי שהדירן נמכרו ואלו מה שהא דירן ומתקין אומה. ושאיה יוכת שער. שד שמתו שאיה שכתת שער בית שאין בני אדם דרין בו והלך זה שעמד בו ההוה לישא אחריתא בית שהוא שאי יוכת שאין אדם יוכת שער מוקין מתקין אומה ולפי כ"א. דלא נפתרי עבדיה. שלא ירגול ויאמר משתרי שהמ"ו מהמלמט להפסיק אהיות השורש וכאשר יאמר צמורת סף הסחופף מגזירת שם השמות וכן נלשון גמרא משתרי מיתמקין אסתרי אשתקול תקיף עבדי דאינשי דמביק בהו וזו. מחוק צמדיהם על עולי חושים שלו וכופס לעשות מלאכה. נהום בריה"ה. לתם מאללו והיניו זני ציוס מלאכה. דארו עבדיה. כך שמו. דמקריב בי כו"ב. לין היה ומקד צמיות לשמות יין. (כ"ס ס: סה.)

דגם היכא שאיט קינה אותה בשינוי מ"מ כל שנשחנתה שוב לא היא כעין שגזל ואינו יכול לומר הרש"ל, אי"כ הא הדרא קושיא הראשונים לדוכחה, דנהי דהך דינא דשינוי קינה לא שייך בשואל שלא מדעת, כיון שלא פשה בה קנין גזילה ע"מ לקנותה, אבל הך דינא דכעין בהשבת גזילה כעין שגזל, הא הוי זה דין בעיקר חיובא דגולן, דכשאינה כעין שגזל לא מיקיימא בה השבה בהרש"ל, ומיילא עליי חיוב השלומין של גולן, ובעיקר חיובא דגולן הא שואל שלא מדעת שיה בזה לגזל גוף החפץ, והדרא קושיא הראשונים לדוכחה, ו"פ. והנראה לומר לדעת הרמב"ם, דבאמת מיירי הכא בפחת כי האי דלא מיחשב שינוי כלל בהנשאר, והרי היא עדיין כעין שגזל חמש, והא דפחתה מיהא משלם, הוא משום דהרמב"ם סובר דגם בלאו הך טעמא דכעין בהשבת גזילה כעין שגזל, מ"מ הא מיהא ודאי, דכל מה שנפחתה משעת גזילה עד שעת השבה, כיון דהוי חסרון בגוף הגזילה, אי"כ ממילא דחסר זאת גם בהשבתה, דהך מקלה שיווי שחסר כעת בהגזילה הא אינו משיב כעת, והך מקלה שיווי דינו כליחא לגזילה כעין, דחייל ע"ז חיוב השלומין. וראיה לזה מהא דאיתא למחן דה"ל שינוי אינו קונה, ולא כעין בהשבת גזילה כלל כעין שגזל, אטו נימא לדידי' בגזל כלי ונשבר או בהמה ומתה שיוכל לפטור עצמו בהשברים או בהנבילה לחוד, ודאי דלא, אלא ודאי דנהי דלא כעין כעין שגזל, מ"מ אחתי מיחסרה השבה על הך מקלה שנפחתה משעת גזילה עד שעת השבה, ולריך להשלים דמי הפחת, והך דינא דכעין שגזל הוא רק לענין שאינו יכול לומר בהנשאר הרש"ל ומתחייב בכולו בשלומין, אבל דמי הפחת באמת משלם גם בלאו טעמא דכעין כעין שגזל וטעמא דשינוי קונה. ולפ"ז הא ניחא הא דבחוקה ספינתו של חבירו משלם פחתה, ואינו נפטר בהרש"ל, ואף דכע"כ הא מיירי בפחת כי האי דלא חשיב שינוי מעשה, ומשבה עוד כעין שגזל, מדלא משלם דמי כל הספינה, ומ"מ פחתה מיהא משלם, דכיון דמ"מ הפחת הוא ניכר וחשוב היזק ניכר בהגזילה, אי"כ ממילא דין פחת זה כליחא לגנבה וגזילה כעין, ומיילא עליי חיוב השלומין על שיווי הפחת, וע"כ משלם פחתה.

בחס' בכ"כ דף מ"ד שהוכיחו מהא דמוטיל יאוש בעבדים דגם בקרקע מוטיל יאוש, כיון דאיתקשו להדדי, ודברי הראב"ד שמחלק ביניהם בין לענין יאוש ובין לענין חיובם בנאכדו ג"כ.

והנה

דבריו הראב"ד שהבאנו הרי מובאר עוד, מה דקשה דמ"ט קנין שינוי דלא מהני בעבדים, וכדחנן בכ"ק דף ל"ז גזל בהמה והוקינה עבדים והוקיט משלם כשעת הגזילה ר"מ אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך, ומבאר בסוגיא שם דפלוגתייהו היא אם עבדים נגזלים אם לא, ומ"ט קנין יאוש דמהני גם בעבדים, וכדחנן בגיטין דף ל"ז פבד שנשבה ופדאוהו וכו' אם לשום בן חורין לא ישמענד, ומוקי לה שם בסוגיא דמיירי לאמר יאוש דקנה שבאי ועל כן מהניא הסרי' של חירות, והרי עבדים אינן נגזלים, ואי"כ היה לריך להיות דלא יועיל כ"י יאוש כמו דלא מהני שינוי. והנראה לומר בזה, דשאני הך קנינא דיאוש מהך קנינא דשינוי, דשינוי עיקר קנינו הוא קנין של גזילה, ומדינים האמורים בגזילה, משא"כ יאוש עיקר קנינו אינו דין קנין של גזילה, וכמבאר בכ"ק דף ס"ז דקנינא דיאוש בגזילה ילפינן ל"י מאבידה, ובס' הוא עיקר קרא דיאוש, ואם גם ילפינן גזילה לדין יאוש אבל אין עיקרו מדין גזילה, ורק דאמרינן דגזילה היא ג"כ כאבידה להשבה אינה ברשעה בעלים שיהא נוהג בה דין יאוש. ואי"כ הרי י"ל, דבעבדים דאינן נגזלים, כל זה הוא רק לענין דינים המסויימים בגזילה, ולא חיילי בהו קנינים של גזילה, וממילא דלית בהו קנין שינוי, דהוא ג"כ מדיני גזילה, משא"כ יאוש. דדינו נוהג גם באבידה, ולא מחשב מדיני גזילה, ורק מעשה גזילה בלבד הוא דכעין כדי שיהא נוהג כ"י דין יאוש, מזה לא אימטוט עבדים, ושפיר נקטן ביאוש. עוד י"ל, דחלוק דין שינוי מדין יאוש, דכשינוי הרי השינוי מלד עצמו לא הוי קנין כלל, ולאו השינוי הוא שגורם לו לקטת את החפץ, רק מקנין גזילה הוא שקונה אותו, וכך הוא הגוה"כ בהשבה דנשחנתה ואינה כעין שגזל דמיס בעלמא בעי שלומי, ועל כן בעבדים דאינן נגזלים וליה בהו קנין גזילה, ממילא לא שייך בהו שינוי כלל, משא"כ ביאוש, הרי פלס היאוש הוא דבר המוטיל ומהני כמו הפקר, ועל כן שפיר מוטיל זה גם בעבדים דאינן נגזלים, דהיאוש הרי מוטיל שיחול בהם דין קנין שלא במורת גזילה, ואין זה שייך כלל עוד להא דאינן נגזלים. אלא דגם לפי תירוק זה מוכרחין אנו לומר, דאפי"ג דאין עבדים נגזלים מ"מ מעשה גזילה אית בהו, דאלת"ה הרי ליכא בהו חלות דין של יאוש כלל, כיון דהרי הן ברשות בעלים, ולגבי יאוש הא כעין או מעשה גזילה או מעשה אבידה. ולפ"ז הרי ניחא ג"כ הא דחלוקין עבדים מקרקע, דבקרקע לא מהני יאוש משום דאינה נגזלת, ובעבדים אפי"ג דאין עבדים נגזלים מ"מ יאוש מהני בהו, דבאמת הרי בקרקע לא שייך כלל לא מעשה גזילה ולא אבידה, דהרי היא שומדת ברשות בעליה כמו שהיתה, ורק אם היה בה דינא דנגזלת, והי' חל בה קנין גזילה, ע"ז הוא דהיינו מולחין בה מעשה גזילה ואבידה ע"י קנין גזילה שבה, ועל כן לפי"מ דק"ל דקרקע אינה נגזלת ולא חל בה קנין גזילה, אי"כ זה ממילא דאין כאן מעשה גזילה ואבידה כלל, ולהכי הוא דק"ל דכיון דקרקע אינה נגזלת על כן לא חייל בה קנין יאוש ג"כ, כיון דאין כאן גם מעשה גזילה ואבידה כלל, שבלא זה לא שייך ענין יאוש כלל, אבל עכ"פ הא מיהא דעיקר הדין הנאמר בקרקע הוא דאינה נגזלת, ולא חל בה קנין גזילה, וזה ממילא מלד הסברא, דכיון דלית בה קנין גזילה, ממילא דאין בה גם מעשה גזילה ואבידה, ואי"כ בעבדים דהיקש שהוקשו לקרקעות הרי לא שייך רק על הדינים שנאמרו בקרקעות, אבל לא בזה שחלוקין הן בסברא, ועל כן ממילא דלענין

פ"ט הל"א

הנחל קרקע מחבירו וכו' אבל אם נשחנתה מאליי' כגון ששטפה נהר או נשרפה באש שירדה מן השמים אומר לו הרי שלך לפניך שהקרקע בחזקת בעליה קיימת ואין אחריות הפסדה עליו אלא"כ הפסיד בידו מה שאין הדין כן במטלטלין או בעבדים כמו שביארנו עכ"ל, ובהשנות ז"ל אי"כ תימה הוא זה שהוא לא ביאר כן שהרי פשה עבדים בקרקעות לענין גזילה [ר"ל שפסק לעיל בפ"ג שגם עבדים אינן נגזלים] שהרי הזקינו אומר לו הרי שלך לפניך [ר"ל וקשה דאיך פסק הכא דעבדים נגזלים] מיהו ה"מ לענין כחושה אפי"ג דלא הדרא גזילה מיהא בעינה איתא ואומר לו הרי שלך לפניך אבל מ"מ נגזלים הם ונקנים ביאוש דכתיב וישב ממנו שבי ואמרינן העבד שנשבה ופדאוהו לשם בן חורין אחר יאוש לא ישמענד לא לראשון ולא לשני אלמא לאו כקרקע דמי דהא קני נפשי' ביאוש הילכך בשמת העבד או נשרף משלם את דמיו שהרי משמת אין שלו לפניו וכשמת לגולן מת עכ"ל, ועיין במ"מ שחולק על הראב"ד וס"ל דגם בנאכדו לגמרי אמרינן ג"כ דעבדים אינן נגזלים ופטור מאחריותו, והך או בעבדים שהזכר ברמב"ם כתב ע"ז המ"מ דהוא ט"ס עיי"ש. והנה לכאורה דברי הראב"ד תמוהים, דאיזה חילוק יש בין נאכדו לגמרי לנאכדו מקלחט ע"י הכחשה, וגם זה שהביא מיאוש דאלמא דעבדים לאו כקרקע דמי ג"כ ל"ט, והא כיון דאיתקשו להדדי לריבין להיות שוין בדיניהם בכל, ועיין

לפנין שאין נגזלים נופס ושיחול כהן קנין גזילה ילפינן להו מקרקעות דדינא דאינא נגזלים, משא"כ בזה דלית ביה מעשה גזילה ואבידה, דהוא מלך הסברא, בזה לא שייך כלל למילף עבדים מקרקעות, ושפיר אית בפבדים מעשה גזילה ואבידה, ולהכי מופיל ביה יאוש.

והנה ברמב"ם פ"א מהל' גזילה ה"א ז"ל כל הגזול את חבירו שזה פרוטה עובר בל"ת שנאמר לא תגזול ואין לוקין על לאו זה שהרי הכתוב נחקו לעשה שאם גזל חייב להחזיר שנאמר והשיב את הגזלה אשר גזל זו מלות עשה ואפילו שרף הגזילה אינו לוקה שהרי הוא חייב לשלם דמיה וכל לאו שניתן לתשלומין אין לוקין עליו עכ"ל, הרי דמחלק הרמב"ם, דבאיתא לגזילה אינו לוקה משום דהוי לאו הניתק לפשה ובליחא לגזילה לא לקי משום דהוי לאו שניתן לתשלומין, דמבואר בזה דס"ל דתרי חיובי בפ"ט נינהו, חיוב השבת פלס הגזילה, דהוא מקרא דוהשיב את הגזלה, וחיוב תשלומין משלו, דהוא כשאין הגזילה קיימת, והוא מקרא דושלם, [וכמבואר כן להדיא בספרא פ' ויקרא עיי"ש], ומקור הדברים הוא מהסוגיא דמכות דף ע"ז דפריך שם הגמ' ותו ליכא והאיכא גזל דרחמנא אחר לא תגזול והשיב את הגזלה וכו' ומשכחת לה בקיימו ולא קיימו וביטלו ולא ביטלו, התם כיון דחייב בתשלומין אין לוקה ומשלם, הרי להדיא דאית בגזילה גם דין חיוב תשלומין, ולפ"ז נראה לומר, דהראב"ד ס"ל דעבדים דאינן נגזלים, מ"מ כיון דחוינן דאית ביה דין מעשה גזילה, וכדחוינן דמופלת ביה הגזילה לחול ביה דין יאוש, ובפ"כ דדין גזילה שלהם מחלק, דגופא אינו נגזל, ומעשה גזילה מ"מ איתעביד ביה, וא"כ ממילא גם דינא דחיובם מחלק, וכל דיני הגזילה דאיתנהו בפלס הגזילה, דהם מדין השבה, איחטוט עבדים מינייהו, ומשום דלא חייל על גופא דין גזילה, אבל חיוב תשלומין שפיר אית ביה, ומשום דעל מעשה גזילה בלחוד ג"כ מתחייב הוא בתשלומין, ועל כן כשאיתנהו לעבדים אלא דנשתנו ביה שפיר אומר לו הרי שלך לפניך, ולא בעינן ביה כאשר גזל, ואין השינוי קונה ביה, כיון דהן גופן אינן נגזלים, משא"כ כשמתו ואינא עוד בטולם שפיר חייב בתשלומין משום מעשה גזילה דאיתעביד ביה, וגם דכיון דאמרין דהא דעבדים אינן נגזלים היינו דגופן אינו נגזל אבל מ"מ מעשה גזילה מיהא איתעביד ביה, א"כ ממילא דיש לחלק גם בחיוב תשלומין גופי' ובמעשה גזילה עצמה ולומר, דהיכא דאיתנהו לעבדים בעין אז שפיר אמרין דהואיל וגופא אינו נגזל ע"כ ממילא לא חלה המעשה גזילה ומיבא דידה כלל, כיון דהרי הן ברשות בעליהם בכל מקום שהן, משא"כ בליתנייהו בעין אז חיילא המעשה גזילה ומתחייב ע"ז בתשלומין, וזהו דתלי הראב"ד הכא חיוב תשלומין בדין יאוש, כיון דמדין יאוש הרי חוינן דאע"ג דאין בגופא חלות דין גזילה מ"מ איתעביד ביה מעשה גזילה, וע"ז הוא דחייב בתשלומין כשאין הגזילה קיימת, וכש"נ.

והנה בפ"א מהל' גניבה הל"ט כתב הרמב"ם ז"ל העבד שגנב פטור מן הכפל ובעליו פטורין שאין אדם חייב על נזקי עבדיו אפי"פ שהן ממונו מפני שיש בהם דעת ואינו יכול לשמרן שאם יכפיסנו רבו ילך וידליק גדיש באלף דינר וכיוצא בזה משאר נזקין עכ"ל, והוא מתני' במס' ידים והובאה בסוגיא דריש ב"ק, אלא דקשה דשם הא מייירי לפנין עבדו ואמתו א"כ חייב בנזקיהו, דשם הוי דינא דכל שהוא ממונו שמירתו עליו וחייב בנזקיו, וזהו דבאה המשנה להשמיענו דהואיל ועבדו ואמתו הויין בני דעה ע"כ אין שמירתן עליו, אבל למה הביא זאת הרמב"ם לגבי גנבה, דחובבה הוא רק מתמת עצמו, ואשר גם א"כ הוי הבטלים מתחייבים בשמירת עבדו ואמתו הרי ג"כ לא שייך זאת לחיובא דגנבה וגזילה, ול"ע למה שינה הרמב"ם משנה זו

והביאה בדין גנבה, ואשר נראה מוכרח בדעת הרמב"ם, דס"ל דבגריג חיונן חלוק, דנהי דדין השבה הוא חיוב דרמיא אבעלים לכד, ולא שייך בזה כלל דין שמירתן עליך, אבל מ"מ חיוב תשלומין שבהן, כיון דהוא גם מדין מייק, שפיר יש לחייבן גם מדין שמירתן עליך, והא דמיסטר בעבד ואמה הוא רק משום טעמא דבני דעה נינהו ואין שמירתן על הבטלים, ולפ"ז גם נוק גנבה וגזילה ג"כ איכלל בהך מתני' דידים, וזהו דקבעה הרמב"ם בדין גנבה ולא בדין נזקין כדי להשמיענו זה גופא דגם בגנבה וגזילה אית ביה דין נזקין, עכ"ס מלאנו, דגם בלא חיובא דהשבה שבה ע"י קנינא דגזילה, איכא עוד חיוב תשלומין בגזילה מה דמעשה הגזילה עצמה מחייבתו בתשלומין, וכדחוינן דמתחייב גם על גנבת ממונו מדין שמירתן עליך, דהוא רק משום מעשה הגנבה וההיזק לחוד, ולפ"ז שפיר נוכל לומר בדעת הראב"ד כמש"כ, דעבדים נהי דאינן נגזלים, מ"מ שפיר מתחייב בתשלומין, משום דמעשה גזילה מ"מ איתעביד בפבדים, וקרקע שאני משום דבלא קנין ודין גזילה בנוסה לא שייך ביה כלל מעשה גזילה, וזהו שכתב הראב"ד דעבדים אינן כקרקע, וכש"נ.

הלכות חובל ומזיק

פ"ז הל"ד וכן העושה מלאכה בפרת חטאת ובמי חטאת במזיד חייב לשלם בשוגג פטור עכ"ל, ובהשגות שם ז"ל שאפילו עשה מעשה בגופן למ"ד היזק שאינו ניכר לא שמי' היזק פטור מדיני אדם אפילו במזיד וק"ל כות"י וטעמא דמילתא משום דאין מתכוין להיזק אלא להנאתו הוא מתכוין ומשום הכי לא קנסו בו מזיד עכ"ל, ובמ"מ שם הביא סוגיא הגמ' בגיטין דף נ"ג דפריך למ"ד היזק שאינו ניכר שמי' היזק מהא דתניא העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואי שמי' היזק בדיני אדם נמי ליחייב, והלא מבואר בסוגיא שם דבשוגג גם למ"ד שמי' היזק מ"מ פטור כדי שילך ויודישו, ובפ"כ דקאי על מזיד, ומ"מ למ"ד לא שמי' היזק ניחא הא דפטור מדיני אדם, הרי להדיא דלמ"ד לא שמי' היזק פטור בעושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת גם במזיד, ואפ"ג דבכל היזק שאינו ניכר מזיד חייב אף למ"ד לא שמי' היזק משום קנסא, ע"ז תירך הראב"ד דהכא שאני דכיון דמתכוין להנאה עלמא ליכא קנסא, וקשה על הרמב"ם שפסק דבמזיד חייב, והרי ק"ל דלא שמי' היזק, ולריך להיות פטור בעושה מלאכה גם במזיד.

ויראה לומר בזה, דהנה הא דמחלקין בין שוגג למזיד, דבמזיד חייב בין למ"ד שמי' היזק ובין למ"ד לא שמי' היזק ובשוגג פטור לכ"פ, כ"ז הוא רק במזיק, אבל בגזן א"כ יכול לומר הרי שלך לפניך הרי מבואר שם בסוגיא בגזל חמץ ועבר עליו הפסח דלמ"ד שמי' היזק אינו יכול לומר הרי שלך לפניך ולמ"ד דלא שמי' היזק יכול לומר הרי שלך לפניך, והתם ליכא חילוקא בין שוגג למזיד, דהרי גם היכא דהנוק ב"ה ממילא ג"כ איכא חילוקא דא"כ שמי' היזק אינו יכול לומר הרי שלך לפניך ולמ"ד לא שמי' היזק יכול לומר הרש"ל, וגבי עושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת הרי הוא חייב משני טעמים, חדא משום מזיק, דפסל לפרת החטאת או להמי חטאת, ועוד משום גזלן, דעושה מלאכה הא הוי שואל שלא מדעת דחייב גם משום גזלן, ולפ"ז הרי ניחא הסוגיא בפשיטות, דבאמת ניחא דגם עושה מלאכה דינו כמו כל מזיק דבשוגג פטור במזיד חייב, אכן כ"ז הוא לפנין חיובו משום מזיק, אבל אכתי לריך להיות חייב משום גזלן גם בשוגג, וע"כ זהו דפריך הגמ', דכשלמא למ"ד היזק שאינו ניכר לא שמי' היזק